

Tegenspraak als levenskracht

Rudi Wester schreef een biografie over de immens productieve schrijver en activist Jef Last. Een rijk boek waarmee de lezer zich in een storm begeeft.

Tekst Hans van der Heijde

De romans van Jef Last worden nauwelijks nog gelezen. Niet erg, want de literaire waarde ervan is beperkt. Maar de man Jef Last, de belichaamde tegenspraak, die mag niet worden vergeten.

Rudi Wester (Leeuwarden, 1943) begon in 1986 aan een biografie van Jef Last, maar moest pas op de plaats maken wegens drukke werkzaamheden in de kunstsector – zo gaf ze tot 2016 leiding aan Leeuwarden Culturele Hoofdstad 2018. Na 2016 zag ze kans zich volledig op die biografie te concentreren. Begin 2021 verscheen *Bestaat er een raarder leven dan het mijne?*, inclusief noten, bibliografie en register 565 bladzijden dik.

Wester schreef een rijk boek dat je stevig verankerd in je stoel moet lezen, want inleving in Jef Last (1898 – 1972) is je in een storm begeven. Last was telg van een welgesteld, burgerlijk gezin, dat vanwege de overheidsfunctie van zijn vader om de paar jaar verhuisde. Het gezin woonde begin twintigste eeuw ook enige tijd aan de Leeuwarder Noordersingel.

Zijn vader bejegende Jef met afstandelijke strengheid, zijn moeder verwende hem, een tegenstelling die bijdroeg tot de vele conflicten in dit vechthuwend. Jef werd een even begaafde als onmogelijke adolescent, die anno nu gediagnosticeerd zou zijn als ADHD'er.

Zijn spreken was tegenspreken, gevoed door socialistische principes van gelijkheid en rechtvaardigheid, waar hij zijn hele leven trouw aan zou blijven.

ARBEIDERSKLASSE

Last besloot al jong schrijver te worden, in dienst van die principes. Daartoe wilde hij één worden met de arbeidersklasse. Zo dolf hij steenkool in de Limburgse mijnen en voer op Katwijkse loggers. Zijn geaffecteerde toon zou hij er echter nooit mee kwijtraken.

Er was nog iets wat hem tot de arbeidersklasse aantrok: erotische gevoelens jegens jongemannen uit de onderste lagen van de samenleving. Die niet verdwenen toen hij verliefd werd op Ida, in wie hij een echte kameraad herkende. Ze trouwden en zouden drie dochters krijgen. Zij wist van zijn homo-

seksuele kant en van zijn avontuurtjes, maar die laatste zouden toch een bron van onenigheid blijven.

Last schreef, snel en veel. Maar bovenal was hij activist. Die met een filmprojector door Nederland trok om voor een arbeiderspubliek geëngageerde films te vertonen en van explicatie te voorzien. Hij schreef ook het scenario voor Joris Ivens' speelfilm *Branding*.

Via de SDAP en de Revolutionaire Socialistische Partij belandde hij bij de CPH, later CPN. Dat laatste bleek een vergissing. Al in 1932 bezocht hij de Sovjet-Unie, om met gemengde gevoelens terug te keren. Inmiddels doorgebroken als schrijver ging hij er in 1936 opnieuw naartoe, samen met zijn vriend André Gide. Gides zeer kritische boekverslag was voor de CPN aanleiding om Last tot zijn dood te verketteren.

VECHTEN TEGEN FASCISTEN

Fascisme was de grote dreiging, Last zag het eerder dan de meesten. Hij was een van de eerste vrijwilligers die in de Spaanse burgeroorlog tegen de fascistten vocht. Hij moest het front en later Spanje verlaten toen Sovjet-hulp een dekmantel bleek voor het elimineren van Trotskisten en andere Stalin-critici onder de vrijwilligers.

Direct na de Duitse bezetting richtte Last met anderen het illegale blad *De Vonk* op, dat het volhield tot na de bevrijding. Dat hij ondanks de prijs op zijn hoofd nooit gepakt is, mag een wonder heten.

Na de bevrijding ageerde hij tegen de oorlog die Nederland ontketende in Indië, dat zich in 1945 onafhankelijk had verklaard. In 1950 ging hij er naartoe, op uitnodiging van vicepresident Hatta, ook een vriend. Hij keerde pas in 1953 terug. Nog aan boord werd hij in Rotterdam gearresteerd, op grond van een oude aangifte van ontucht. Overigens was Last in 1946 betrokken bij de oprichting van een homo-ontmoetingsclub, de latere COC.

Zijn linkse engagement kwam steeds meer in het teken te staan van zijn oude liefde, Oosterse filosofie. Zijn kennis van het Chinees, een van de minstens tien talen die Last goed beheerste, leidde tot nieuwe boeken en tot een doctoraat Sinologie en Japanologie, in 1957 behaald in Hamburg.

MIES BOUWMAN

Nog één keer werd hij partij-activist, als lijstduwer van Provo de tot bekrompen gezapigheid vervallen arbeidersklasse inruilend voor het provotariaat. Intussen maakte de tv hem tot bekende Nederlander. Mies Bouwman overviel hem in 1964 met een uitzending van *Dit is uw leven*.

Als begeistert activist immer en overal aanwezig, onvermoeibaar talloze initiatieven ontplooiend, frontstrijder in Spanje, verzetsman vanaf het eerste uur, homo-emancipator, globetrotter en tegelijkertijd als dichter, schrijver, journalist en vertaler zó productief zijn, hoe kon hij dat? Egocentrisme en het zich weinig gelegen laten liggen aan zijn gezin waren belangrijke factoren, maar bovenal was het zijn niet in te nemen drang tot tegenspraak, laat Wester in deze fascinerende biografie zien.

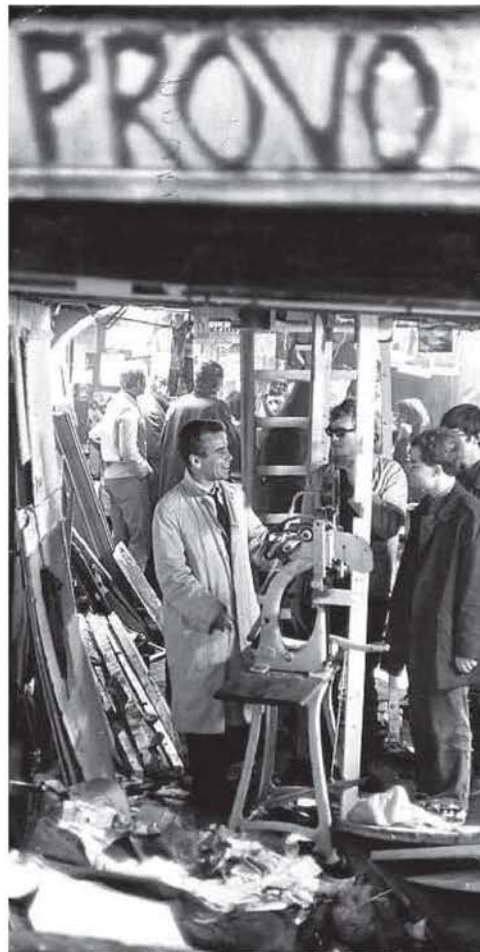
Titel Bestaat er een raarder leven dan het mijne?

Auteur Rudi Wester

Uitgever Prometheus

Prijs 34,99 euro (565 blz.)

★★★★☆

Jef Last was lijstduwer van Provo. Hier de ravage in een kelder van het provotariaat in Amsterdam nadat de politie een inval heeft gedaan - 1966.

FOTO ANP